

A tékozló fiú példázatának példátlan zsenialitása

Peter J. Williams *The Surprising Genius of Jesus* (Jézus meglepő zsenialitása, Crossway, 2023, magyar kiadása előkészületben) c. könyvének 2. fejezete alapján – innen származnak a kiemelt párhuzamok, a másként nem jelzett idézetek és a gondolatok zöme.

Sokan ismerik a tékozló fiú Lukács evangéliumának 15. fejezetében található, önmagában is elragadó és gondolatébresztő történetét (Lk 15,11-32), de kevesen tudják, miről szól valójában – mi a fő mondanivalója; mi lehetett vele a történetmondó alapvető célja. (Mielőtt folytatnánk az olvasást, próbáljunk meg választ adni magunkban erre a kérdésre. Szükség esetén olvassuk el a történetet: <https://ebo.kre.hu/?bibref=ÚF-1990,52,15,....&bibles=RÚF-2014.>) És még kevesebben tudnak zseniális mélységeiről, a benne rejlő csodás párhuzamokról. Ha megnézzük magát a szöveget, melyben a történet ránk maradt, a következőket láthatjuk.

1. A közvetlen szövegösszefüggés

1. „¹A vámszedők és a bűnösök mindnyájan Jézushoz igyekeztek, hogy hallgassák őt. ²A farizeusok és az írástudók pedig így zúgolódtak: **Ez bűnösöket fogad magához,** és együtt eszik velük. ³Ő ezt a példázatot mondta nekik: ⁴Ha valakinek közületek száz juha van, és elveszít közülük egyet, vajon nem hagyja-e ott a kilencvenkilencet a pusztában, és nem megy-e addig az elveszett után, amíg meg nem találja? ⁵És ha megtalálta, felveszi a vállára örömeiben, ⁶hazamegy, összehívja barátait és szomszédait, majd így szól hozzájuk: **Örüljetek velem, mert megtaláltam az elveszett juhomat.** ⁷Mondom nektek, hogy ugyanígy **egyetlen megtérő bűnös miatt nagyobb öröm lesz a mennyben, mint kilencvenkilenc igaz miatt, akiknek nincs szüksége megtérésre.** ⁸Vagy ha egy asszonynak tíz drahmája van, és elveszít egy drahmát, vajon nem gyújt-e lámpást, nem söpri-e ki a házát, és nem keresi-e gondosan, míg meg nem találja? ⁹Ha pedig megtalálta, összehívja barátnőit és szomszédasszonyait, és így szól: **Örüljetek velem, mert megtaláltam a drahmát, amelyet elvesztettem.** ¹⁰Mondom nektek, **így fognak örülni az Isten angyalai egyetlen megtérő bűnösnek.** ¹¹Azután így folytatta: Egy embernek volt két fia. ¹²A fiatalabb ezt mondta az apjának: Atyám, add ki nekem a vagyont rám eső részét! Ő pedig megosztotta közöttük a vagyont. ¹³Néhány nap múlva a fiatalabb fiú összeszedett mindent, elköltözött egy távoli vidékre, és ott eltékozolta a vagyont, mert kicsapongó életet élt. ¹⁴Miután elköltötte mindenét, nagy éhínség támadt azon a vidéken, úgyhogy nélkülözni kezdett. ¹⁵Ekkor elment, és elszegődött annak a vidéknek egyik polgárához, aki kiküldte őt a földjeire

disznókat legeltetni. ¹⁶Ő pedig szívesen jóllakott volna akár azzal az eleséggel is, amit a disznók ettek, de senki sem adott neki. ¹⁷Ekkor magába szállt, és ezt mondta: Az én apámnak hány bérese bővelkedik kenyérben, én pedig itt éhen halok! ¹⁸Útra kelek, elmegyek apámhoz, és azt mondom neki: Atyám, vétkeztem az ég ellen és teellened. ¹⁹Nem vagyok többé méltó arra, hogy fiadnak nevezzenek, tégy engem olyanná, mint béreseid közül egy. ²⁰És útra kelve el is ment az apjához. Még távol volt, amikor apja meglátta őt, megszánta, elébe futott, nyakába borult, és megcsókolta őt. ²¹A fiú ekkor így szólt hozzá: **Atyám, vétkeztem az ég ellen és teellened,** és nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezzenek. ²²Az apa viszont ezt mondta szolgálainak: Hozzátok ki hamar a legszebb ruhát, és adjátok rá, húzzatok gyűrűt az ujjára és sarut a lábára! ²³Hozzátok a hízott borjút, és vágjátok le! Együnk, és vigadjunk, ²⁴**mert ez az én fiam meghalt és feltámadott, elveszett és megtaláltatott. És vigadozni kezdtek.** ²⁵Az idősebb fiú pedig a mezőn volt, és amikor hazajövet közeledett a házhoz, hallotta a zenét és a táncot. ²⁶Előhívott egy szolgát, és megtudakolta tőle, hogy mi történt. ²⁷A szolga így felelt: A testvéred jött meg, és apád levágatta a hízott borjút, mivel egészségben visszakapta őt. ²⁸Ekkor az megharagudott, és nem akart bemenni. De az apja kijött, és kérlelte őt. ²⁹Ő azonban ezt mondta az apjának: Látod, hány esztendeje szolgálok neked, soha nem szegtem meg parancsodat, de te sohasem adtál nekem még egy kecskegidát sem, hogy mulathassak barátaimmal. ³⁰Amikor pedig megjött ez a te fiad, aki parázna nőkkel tékozlott el vagyonodat, levágattad neki a hízott borjút. ³¹Ő azonban ezt mondta neki: Fiam, te mindig velem vagy, és mindenem a tied. ³²**Vigadnod és örülnöd kellene, hogy ez a te testvéred meghalt és feltámadott, elveszett és megtaláltatott.**” (Lk 15, RÚF [a továbbiakban ezt a fordítást használom, ha másként nem jelzem].)

2. Az általam kiemelt részek is egyértelműen mutatják, hogy a Lukács 15-beli mindhárom történetben (1-7., 8-10. és 11-32. v.) **a bűnös ember megtéréséről, irányváltásáról, mennyei Atyjához való hazatéréséről** van szó – más szóval az **üdvözülésről** –, még hozzá abban az **összefüggésben**, hogy a farizeusok és írástudók (a korabeli vallási vezetők, a vallási elit tagjai) zúgolódtak, amiért Jézus magához fogadja a hozzá menő, Őt hallgató legelvetemültebb bűnösöket is (amilyeneknek ezek a „fővallásoskodók” a vámszedőket tartották). Jézus ezt látva mondja el a három történetet (az elveszett juh, az elveszett pénzérme és az elveszett fiú történetét), melyek olyannyira összetartoznak, hogy a 3. vers meglepő módon egyes számban említi őket: „*Ő ezt a példázatot mondta nekik.*”

3. Az első két történetben az üdvözülés („megtaláltatás”) **egyedül a bűnös kereső személy (Isten) műve.** A harmadik történet kiegészíti ezt azzal, hogy a bűnös ember Isten ingyen kegyelméből fakadóan megtérve (f)elismeri bűnösségét, és 180 fokos fordulatot tesz: visszatér Atyjához, akit önző módon

csúnyán megsértve otthagytott, és előtte megalázkodva kéri, hogy fogadja vissza őt nincstelen koldusként, majd elfogadja tőle az elképesztően gazdag („királyfiként” való) befogadtatást, melyet egyáltalán nem érdemelne meg, sőt az ellenkezőjére (Atyja haragjára és büntetésére) szolgált rá – akárcsak a magát jónak vélő, de valójában legalább ugyanannyira elveszett vallási elit.

2. A (kissé) tágabb szövegösszefüggés

1. Általában Lukács evangéliumának egésze és konkrétan a tékozló fiú történetéhez legközelebbi fejezetei egyaránt **megerősítik**, hogy a Lk 15-beli mindhárom történet (elveszett juh/pénzérme/fiú[k]) az **üdvözülésről** szól, ami Isten mesésen gazdag ajándéka, melyet jóságából ingyen ad a teljesen érdemtelen, sőt tőle durván elfordult és így elveszett, bűnös embernek, aki „megtér”, azaz (f)elismeri bűnösségét és Óhozzá visszafordulva elfogadja ezt az ajándékot. Azt a sajátos körülményt, hogy „*a farizeusok és az írástudók... zúgolódtak*”, amiért Jézus elvetemült „*bűnösöket fogad magához*” (Lk 15,2), már a nagy vacsora példázata (Lk 14,15-24) is „elővételezi”: a meghívott vendégek (akik ezt a gazdag vallási elitet jelképezik) méltatlannak bizonyulnak a lakomára, ezért a ház ura a „söpredéket” hozatja be helyettük. A gazdag és Lázár példázata (Lk 16,19-31) pedig még egyértelműbbé teszi a dolgot: a szegény koldus üdvözülni, az őt semmibe vevő gazdag pedig elkárhozik. (Vö. Lk 19,9-10: „*Ma lett üdvössége ennek a háznak, mivelhogy ő is Ábrahám fia. Mert az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa az elvesztettet.*”)

2. Lukács evangéliuma Jézus és előfutára (Keresztelő János) csodás **születésével** kezdődik, s a másik három evangéliumhoz hasonlóan az Ő életét és tanítását bemutatva végül az üdvözülésünket lehetővé tevő **kereszthalálával és feltámadásával** éri el tetőpontját – az **üdvözülés módját** illetően további fontos részletekkel szolgálva. Az üdvözülés **egyetlen feltétele a hit(hűség)** (*πιστις*), melynek **tárgya maga Jézus** (Lk 12,8-9; vö. 1-5. v.) – az evangélium(ok) és a világtörténelem főszereplője, középpontja. Ő megbocsátja a bűnöket (Lk 5,24), üdvösséget adva a belé vetett **hit által** – pl. Lk 7,48-50: „*Megbocsáttattak a te bűneid... A te hited megtartott téged*”; Lk 8,12: „*Akiknél az útfélre esett [a mag], azok meghallották az igét, de azután jön az ördög, és kiragadja a szívükből, hogy ne higgyenek, és ne üdvözüljenek*”. Ez a hit Jézus iránti feltétlen **hűséget** (odaadást, engedelmességre törekvést) is jelent – pl. Lk 8,15: „*A jó földbe esett mag: ezek pedig azok, akik igaz és jó szívvel hallgatják az igét, meg is tartják, és termést hoznak állhatatossággal*”; a Lk 14,25-33 szerint csak az lehet Jézus tanítványa (követője), aki jobban szereti Őt minden(ki)nél – a legközelebbi rokonainál, a kényelménél, a pénznél, sőt az életénél is.

3. A Lk 1–3 a pontos **történelmi összefüggést** és Jézus felmenőit (Ádámit!) leírva úgy mutatja be Jézust, mint a zsidó nép hosszú évszázadok óta

megjövendölt és várt Messiasát (a héber szó görög megfelelője „Krisztus”, magyarul Felkent): a Mózeshez hasonló Profétát (5Móz 18,18), a Dávid trónjára ülő, tőle származó Királyt (Lk 20,41-44). (Az Ószövetség szerint a profétákat, királyokat és papokat kenték fel olajjal, vö. pl. Zsid 5,6.10 stb.)

4. A továbbiakban látni fogjuk, hogy maga a tékozló fiú története **számtalan utalással kapcsolódik az Ószövetség még tágabb összefüggéséhez**, rendre hangsúlyozva és megvilágítva a vallási elit indokolatlan és helytelen zúgolódásának sajátos körülményét és Jézus (Isten) ezzel kapcsolatos mondanivalóját – egyúttal kiemelve a történetmondó (Jézus) **páratlan zsenialitását**.

5. A **szerző ismerete** mindig segít a mondanivalójának megértésében. Reményeim szerint az elemzésem során egyre világosabbá válik, hogy a tékozló fiú történetének – és a Biblia egészének – (legalább) két szerzője van: egy emberi és egy isteni (az utóbbi a jelen esetben Jézus és/vagy a Szentlélek). Az emberi szerző minden valószínűség szerint Lukács, „a szeretett orvos” (Kol 4,14; vö. 2Tim 4,11), aki Pál apostol kísérője lett annak második missziói útjától (az ApCsel 16,10-ben vált t.sz. 1. személyre), és akinek személyét és korát valamelyest megismerhetjük kétkötetes művéből (Lk és ApCsel, ld. a hasonló kezdetüket is).

3. A még tágabb összefüggés: Ószövetségi utalások 1.

1. Jézus hallgatóinak – különösen elsődleges célközönségének, az Ószövetséget kiválóan ismerő **írástudóknak és farizeusoknak** (Lk 15,2) – bizonyára feltűnt, hogy **a tékozló fiú története tele van épp az adott helyzetre vonatkozó, Jézus mondanivalóját hihetetlenül megerősítő utalásokkal**. Ez még az Írásokban nem annyira jártas, de a saját zsidó kultúrájukat ismerő egyszerűbb hallgatóinak is könnyen szúrhatott (egyébként ők is az Ószövetségen nőttek fel, azt tanulták otthon és az iskolában, ld. 5Móz 6,4-7 [a híres Sema/Sömá]). (A mai olvasó rengeteg ingyenes segédeszközt talál az interneten is Jézus korának megismeréséhez.) Pl. bizonyára igen furcsának találták, hogy **egy meglett családapa a fia elé fut**. Az ilyesmit méltóságukon alulinak tartották és kerülték az ókori keleti „patriárkák”. Az egész Ószövetségben csupán két példát látunk erre, és mindkettő rendkívül sokatmondó (alább a kiemelések a történetünkkel való párhuzamokat jelzik).

2. **ÁBRAHÁM** (és két fia, Izsák és Izmael). Ábrahám **a zsidó nép eredeti, legelső ősatyja**, az Ószövetség **leghíresebb apafigurája** (nevének jelentése: „sok nép atyja” [1Móz 17,5], egyúttal minden hívő [lelki] őse/atyja [Róm 4,16; Gal 3,7]), a Biblia első **házigazdája**, aki **lakomát** készít (köztük egy **borjút**) három vendégnek (egyikük **Istennek** bizonyul [a tékozló fiú apjáról a tettei és jelleme révén nem nehéz kitalálni, hogy Jézus szándékolt üzenetében ő az üdvösség

adományozója, az Atya Isten]) a Biblia első följegyzett **étkezésénél** (1Móz 18), és aki **Isten nagy lakomájának élén** jelenik meg név szerint (Lk 13,28-29; 16,22-31 [tehát a kettővel a tékozló fiú története előtti és a közvetlenül azt követő fejezetekben, hogy a vakok is észrevegyék a párhuzamot], utóbbi esetben *a gazdag és Lázár történetében*, amely szintén zseniálisan találó [mind a felszínén, mind a számtalan ószövetségi utalásában], és lényegében **ugyanazt mondja kifejezetten az üdvözülésről** [a koldus Lázár érdemtelenül üdvözülni], ráadásul **ugyanazzal a vallási elitnek szóló sajátos éllel** [a koldust megvető gazdag elkárhozik]). Az eset idején kb. százéves Ábrahám (akinek Isten ekkor adja tudtára, hogy a 90 éves, meddő feleségétől, Sárától egy év múlva megszületik a már 25 éve megígért fiuk, Izsák [1Móz 17,17]) a Biblia többi részében az **egyetlen idős ember, aki fut** (1Móz 18,2); ő a Bibliában az első ember, aki **sietségre utasít** valakit, méghozzá az **első megszólalásával** (1Móz 18,6-7; vö. Lk 15,22), valamint ő az Ószövetségben az egyetlen személy, aki még **életében átadja az örökséget** – de az egészet a fiatalabb fiának, Izsáknak adja, és az idősebb (Izmael) nem kap semmit (1Móz 25,5-6). Izmaelnek tehát jóval több oka lett volna **fölháborodni**, mint a farizeusoknak és írástudóknak, akiknek így nem kéne neheztelniük azért, mert Jézus lelki örökséget kínál a vámszedőknek és bűnösöknek. Izmael szintén **megvetette az őt felülmúló öccsét**, amikor annak elválasztása napján Ábrahám **nagy lakomát készített**, és ezért el kellett kergetnie a háztól Izmaelt, aki így **nem részesült a további otthoni áldásokból** (1Móz 21,8-10).

3. A tékozló fiú története tehát „kihívás elé állította [a farizeusokat és írástudókat]. Csakugyan Izmaelhez akarnak hasonlítani? Ha nem, akkor ünnepelniük kell a fiatalabb fiúnak készített lakomát. Ünnepelniük kell, hogy a vámszedők és bűnösök együtt esznek Jézussal és hallani akarják a szavait. Izmael elűzéséhez és az örökségből való kieséséhez az vezetett, hogy kigúnyolta az Izsáknak szóló lakomát (1Móz 21,9-10). Ugyanígy, ha a farizeusok és írástudók nem fogadják el a Jézushoz jött vámszedőket és bűnösöket, akkor ki lesznek zárva az örökségükből” – írja Williams.

4. Ez még csak a kezdet, de már ebből is kitűnik, hogy nem mindennapi történettel állunk szemben – és az eredeti szöveg szerint a történetet az a Jézus mondja el, aki Ábrahám és Izsák vér szerinti utóda (az Ő feltámadásának előképe volt az egész Ószövetség alighanem legmeggrázóbb története, Izsák feláldozása, 1Móz 22; Zsid 11,17-19), az ezeknek a zsidó ősatyáknak (és másoknak) adott ószövetségi ígérek beteljesülése, az Üdvözítő (minden ember üdvözülésének lehetővé tevője). Minden bizonnyal Ő (nem pedig Lukács* vagy más) volt a zseniális történetmondó, akinek a szájából annak idején elhangzott ez a történet (amint azt Lukács is állítja), annál is inkább, mert jellemzőek voltak rá a zseniális

és találó történetek, melyek egy része csak Máténál található meg (pl. a tíz szűz példázata, Mt 25,1-13).

* Lukács a neve, a művei és a ránk maradt adatok alapján nagy valószínűséggel görög (származású), tehát nem zsidó ember volt (ld. D.A. Carson és D.J. Moo: *Bevezetés az Újszövetségbe* [KIA, 2007], 5. fejezet, 203–5. o.). Más szóval (zsidó szempontból) pogány. Ezért nem valószínű, hogy eredetileg az ő fejből pattant ki a világirodalom (egyik) legzseniálisabb alkotása, amely több szinten értelmezve is páratlan remekmű, s amely valójában a zsidó Messiásba vetett hit általi üdvözülésről szól – azért, hogy az olvasóit megtévesztve valamiféle hősies zsidó narratívát kreáljon/népszerűsítsen.

3. A még tágabb összefüggés: Ószövetségi utalások 2.

1. Amint említettem, az Ószövetségben mindössze **két meglelt családapát látunk futni**. Az egyik Ábrahám, akinek esete és fiai, Izsák és Izmael megdöbbentő párhuzamokat mutatnak a tékozló fiú és bátyja történetével (ahogy az előző pontban láttuk). A másik futó apa hasonlóan izgalmas és releváns párhuzamokat rejt (alább kiemeltem őket).

2. **JÁKÓB** és Ézsau, Izsák fiai. Izsák messze a leghíresebb olyan ember az Ószövetségben, akinek **pontosan két fia volt** (Ábrahámnak Sára halála után további fiai születtek). A két iker, Ézsau és Jákób, nagyon eltért egymástól, és híres vetélytársak voltak. Jákób fortélyosan **elvette bátyjától az elsőszülöttségi jogot és a vele járó örökséget**, majd az **apai áldást**. A vadász Ézsau a **mezőt járja és onnan megjőve veszíti el az örökségét** (1Móz 25,29; vö. Lk 15,25), kijelentve, hogy **az éhhalál küszöbén áll** (1Móz 25,32; vö. Lk 15,17). Az atyai áldás ellopásához a fiúk anyja, Rebeka **két kecskegidából készít ételt**. Az Ószövetség csak itt említ konkrétan kecskét ételként (1Móz 27,9; vö. Lk 15,29), a báty **legszebb ruháját** adva Jákóbra (1Móz 27,9.15; vö. Lk 15,22). Az öregségére már vak Izsák közelebb hívja a fiát. „Egy írástudó valószínűleg észreveszi, hogy hét igeversen belül hatszor szerepel a »**közelébe megy**« ige abban a szakaszban, ahol Jákób közelebb megy, és ételt visz az apjának (1Móz 27,21-27 [vö. Lk 15,20.25]). Jákób sikeres csalása következtében Ézsau elveszíti az áldást, és gyilkos **haragra lobban az öccse ellen**, ezért **Jákóbnak el kell menekülnie egy távoli vidékre**, ahol **jószágot legeltet** egyik rokonánál, majd elég **gazdagon** tér vissza” 2 (+2) feleségével és 12 gyermekével. Ekkor „*Ézsau eléje futott, megölelte, nyakába borult, megcsókolta, és sírtak*” (1Móz 33,4). Az Ószövetség szavait szám szerint is többféleképpen nyilvántartó írástudóknak könnyen feltűnhet, hogy a három kiemelt cselekedetet szó szerint, ugyanezen sorrendben említi a Lk 15,20! „Minden írástudó jól ismerhette ezt az igeverset, mert az egész Biblia mindössze tizenöt olyan helyének egyike volt, ahol az írástudóknak jellegzetes pontokat kellett egy szó fölé írniuk, minden valószínűség szerint egy

vitatott szövegrészt jelölve velük. Az írástudókat arra tanították, hogy az 1Móz 33,4-ben hat ilyen pontot helyezzenek az „és megcsókolta” kifejezésnek megfelelő szó hat betűje fölé.”

3. „Az 1Mózes 33,4 is hatalmas meglepetés a saját összefüggésében. Alighanem az **egész Ószövetség legváratlanabb reakcióját** tartalmazza. Jákób csalással megfosztotta Ézsaut az örökségétől és áldásától. Ennek következtében Ézsau annyira meggyűlölte Jákóbot, hogy meg akarta ölni őt (27,41). Jákób ezen a ponton hazatérőben van egy távoli vidékről, és meghallotta, hogy Ézsau négyszáz emberrel közeledik felé. A legrosszabbtól tart, és az előző fejezet (1Mózes 32) Jákób terveiről szól, melyek azt hivatottak biztosítani, hogy az övéi közül néhányan megmeneküljenek, ha Ézsau támad. Ennek fényében Ézsau ölelése elképesztő. Tehát Jézus **egész történetének legdöbbenetesebb verse** – az apa odafut, megöleli és megcsókolja kisebbik fiát – egy olyan versből származik, amelyet a zsidó írástudók különösen jól ismertek. A futó idős apa képe nemcsak az egész történet legdrámaibb pontja, hanem az egyik olyan ószövetségi igeversen alapul, amelynek másolásakor az írástudók különleges szabályokat alkalmaztak. A dráma csúcspontja éppen egybeesik az írástudók érdeklődését felkeltő helyek egyikével. Ám a zsenialitás további összetevője is megtalálható itt. Az elbeszélő a láthatóan **Istent képviselő apa** viselkedését összekapcsolta **Ézsauval**, akit az utókor istentelen emberként tart számon. Ez bármely elbeszélő esetében bátor lépés. Azonban észszerű, ha az ember figyelmesen olvassa a Genezist, mert mindössze hat verssel azután, hogy Ézsau odafut Jákóbbhoz, s a nyakába borul és megcsókolja őt, Jákób kijelenti, hogy az Ézsauval való találkozás olyan, mintha Isten arcát látná (33,10). Az elbeszélő tehát hozzáértően tud drámai helyzetet teremteni egy történetben és különleges hatást gyakorolni a célközönségére, s igen figyelmesen képes olvasni az Ószövetséget.”

4. „A bibliai történetírás úgy örökíti meg Ézsaut, mint aki Istennel szemben a főzéléket részesíti előnyben, és akinek leszármazottai általában Izráellel szemben állnak. Itt azonban Jézus Ézsauról mintázza az apa reakcióját, aki a történetben leginkább Istent jelképezi. **Ézsau**nak volt oka haragudni, de szívélyesen fogadta testvére hazatérését. Ha még egy olyan ember is el tudta fogadni visszatérő testvérét, mint Ézsau, akkor az idősebb fiúnak mennyivel inkább el kéne fogadnia a testvérét? Ézsautól elsősülökként az *egész* örökségét ellopták, az idősebb fiú pedig aggódik a testvérenek bőkezű fogadtatása miatt, noha saját öröksége biztonságban van... Tehát még az **összes örökségétől álnokul megfosztott Ézsau** sem gondolkodik olyan gonoszul, mint az idősebb fiú. Ugyanígy a farizeusoknak és az írástudóknak sem lenne szabad neheztelniük azért, mert Jézus és így Isten szívesen fogad vámszedőket és bűnösöket. Nem kellene neheztelniük amiatt, hogy Isten kegyelme nyilvánul meg az érdemtelenek iránt, sem úgy reagálniuk, mintha Isten nagylelkúsége révén veszítenének. A

történet csak abban az összefüggésben fejt ki teljes hatását, amelybe Lukács evangéliuma helyezi. A farizeusok, akik általában gazdagok voltak, neheztelhetek azért, mert a vámszedők Róma képviselőivel együttműködve elvettek a vagyonukból, néha tisztességtelenül. Ez a történet azonban rámutat, hogy **még Ézsautól is tanulhatnának arról, hogyan bocsássanak meg valakinek**, aki meglopta őket. Korábban **Ézsau várta az apja, Izsák halálát**, hogy bosszút állhasson Jákóbon, aki ellopta az örökségét [1Móz 27,1]... A Jézus történetében szereplő idősebb fiú is azt akarta, hogy **az apja ne álljon az útjában.**”

5. Ráadásul Jákóbnak Isten idővel az **Izrael** nevet adta – fiai lettek Izrael 12 törzsének alapító ősatyái. A tékozló fiú történetét kettővel megelőző fejezetben Jézus szintén az **üdvözülés és elkárhozás** összefüggésében név szerint említi **Izsákot** és **Jákóbot** is: „*Ott lesz majd sírás és fogcsikorgatás, amikor látjátok Ábrahámot, Izsákot, Jákóbot és a prófétákat mind az Isten országában, és hogy ti magatok ki vagytok rekesztve onnan*” (Lk 13,28)!

4. A még tágabb összefüggés: Ószövetségi utalások 3.

(Ebben a pontban szó szerint idézem Williams könyve 2. fejezetének idevágó részét.)

1. **JÁKÓB ÉS LÁBÁN.** Úgy tűnik, a két fiú története Jákób és apósa, Lábán történetére vonatkozó utalásokat is tartalmaz. Amikor dühös bátyjának, Ézsauinak a haragja az életét fenyegeti, Jákób a fiatalabb fiúhoz hasonlóan elmegy otthonról, és távoli vidékre költözik – nagybátyja, Lábán hazájába. Ott dolgozni kezd, Lábán nyájaira vigyáz. Kezdetben a fiatalabb fiúhoz hasonlóan ingyen dolgozik, de később a fiatalabb fiútól eltérően fizetségre tud szert tenni. Megállapodnak, hogy hétvéti munkája fejében feleségül veheti Lábán gyönyörű lányát, Ráheldt, akibe Jákób örülten szerelmes.

2. Ekkor jön egy csavar a cselekményben. Ahogy Jákób becsapta vak apját, Izsákot, a bátyjának, Ézsauinak adva ki magát, úgy Jákóbot is becsapja a nagybátyja/apósa. Jákób esküvőjének vaksötét éjjelén Lábán kicseréli Ráheldt annak (feltehetően) kevésbé szép nővéreére. Jákób azonban továbbra is feleségül akarja venni Ráheldt, így végül Lábán mindkét lányát elveszi. Összesen húsz évig dolgozik Lábánnak, ebből tizennégy év fizetség a lányaiért, az utolsó hat évben pedig juhokat kap fizetségül. A Genezis beszámol Lábánnal kötött egyezségéről, mely szerint Jákób megtarthatja a tarka és pettyes juhokat, a többi pedig Lábáné marad. Jákób azonban idővel a szokatlan tenyésztési módszerei és még inkább Isten jóindulata révén egyre több juhra tesz szert Lábán rovására. Ezért Jákób elhatározza, hogy csendben odébbáll. Lábán harmadnapon tudomást szerez a szökéséről, és üldözőbe veszi, de mielőtt utolérné, Isten nyíltan megmondja Lábánnak, hogy ne avatkozzon Jákób dolgába (1Móz 31,24).

3. E történet és a Lukács 15 közti legnyilvánvalóbb hasonlóság az, hogy Jákób és az idősebb fiú **dühösen elpanaszolja, hogy hosszú éveig szolgálta az apósát, illetve apját**. Jákób haragosan mondja apósának: „*Ilyen húsz esztendőm volt a házadnál: tizennégy évig szolgáltalak két leányodért, hat évig meg juhaidért. Te pedig tízszer is megváltottattad a béremet.*” (1Móz 31,41) Az idősebb fiú haragosan mondja apjának: „*Látod, hány esztendeje szolgálok (robotolok, vö. Csia) neked*” (Lk 15,29).

4. A két történet között vannak halványabb hasonlóságok és ellentétek is:

4.1. A **vagyon mint elfogyasztott dolog**: Lábán lányai, Lea és Ráhel azt állítják, hogy Lábán „*felélte*” a vagyonukat (1Móz 31,15, új Károli, SZIT), ugyanígy az idősebb fiú kijelenti, hogy az öccse parázna nőkkel „*emésztette fel*” az apa vagyonát (Lk 15,30, [új] Károli).

4.2. **Zene távozáskor, illetve zene érkezéskor**: Amikor Lábán utoléri Jákóbot, azt mondja, hogy Jákób távozását „*örömmel és énekszóval, dobbal és citerával*” akarta emlékeztetést tenni (1Móz 31,27). A mezőről megjövő idősebb fiú hallja „*a zenét és a táncot*” (Lk 15,25).

4.3. **Jákób és az idősebb fiú haragja (ráadásul a haragvó fél mindkét esetben [legalább részben] téved)**: Lábán joggal meg van róla győződve, hogy Jákób csoportjából valaki ellopott tőle valamit, de nem tudja bizonyítani ezt. Ezen a ponton azt olvassuk: „*Ekkor Jákób haragra lobbant*” (1Móz 31,36). Ugyanígy, az idősebb fiú „*megharagudott, és nem akart bemenni*” (Lk 15,28).

4.4. **Birtoklással kapcsolatos állítások**: Jákób apósa azt állítja, hogy minden az övé („*minden az enyém, amit látsz*”, 1Móz 31,43), az apa pedig azt mondja, hogy minden az idősebb fiúé: „*Gyermekem, te mindig velem vagy, és mindenem a tied*” (Lk 15,31).

5. Az elbeszélő ezúttal sem csupán leleményes irodalmi utalások formájában kapcsolódott a Genezishoz. A szóhasználat és a gondolatok átfedései szónoki mondanivalót is hordoznak, ami **különösen találó** a Lukács 15,1-2-ben említett négy csoportot illetően: a szélhámós Jákób megtarthatja a Lábán rovására szerzett vagyonát, Lábánnak pedig meg kell barátkoznia Istennek azzal a szándékával, hogy megáld egy nyilvánvalóan romlott jellemű embert. Ugyanígy megeshet, hogy a vámszedők meglopták a farizeusokat és írástudókat, de Isten mégis elfogadhatja őket.

6. Magam még annyit tennék hozzá Williams fenti elemzéséhez, hogy **Lábán házibálványa** (melyet ellop tőle a lánya, Ráhel, Jákób kedvenc felesége, 1Móz 31,19), emlékeztet a Lk 15-beli két fiú (különösen az idősebbik) fontossági sorrendjére.

5. A még tágabb összefüggés: Ószövetségi utalások 4.

1. **JÓZSEF** és testvérei. Az ezúttal is **félkövéren kiemelt** párhuzamok következő csoportja József történetéből való (1Móz 37–50). A Biblia csak a Lk 15,22-ben és az 1Móz 41,42-ben szól **gyűrű és különleges ruha átadásáról**, „de az is kizárólag ebben a két bibliai történetben fordul elő, hogy valaki azonnal és maradandóan a nyomorból a jólétbe jut... Ráadásul a fiatalabb fiúhoz hasonlóan József is olyan fiú, aki **távoli országba kerül, s az apja halottnak véli, de kiderül, hogy él**” (1Móz 37,33; 45,28; vö. Lk 15,24,32).

2. „Amellett, hogy a Bibliában csak ebben a két történetben fordul elő, hogy **egy apa halottnak tartja a fiát, majd élve látja viszont**, ráadásul mindkettő tartalmaz »**súlyos éhínséget**«, ami persze József történetének egyik fő témája (1Móz 41,31,56-57; Lk 15,14). Akárcsak a Lukács 15, József története is **testvérek közti kapcsolatról és megbocsátásról** szól. Józsefnek sokkal több oka van haragudni a testvéreire, akik eladták őt rabszolgának, mint az idősebb fiúnak haragudni az öccsére.”

3. „Ám a Lukács 15 a Jákób–Ézsau-réteghez és a Jákób–Lábán-réteghez hasonlóan József történetével kapcsolatos **ellentéteket** is tartalmaz:

3.1. Míg a fiatalabb fiú az éhínség idején azt tapasztalja, hogy **senki nem ad neki enni** (Lk 15,16), József az, aki **mindenkit ellát**: »*És az egész földről Egyiptomba mentek Józsefhez gabonát vásárolni, mert súlyos volt az éhínség az egész földön.*« (1Móz 41,57)

3.2. A Lukács 15-ben az apa **rendeli el a jószág levágását**, amikor meglátja a fiát, az 1Mózes 43,16-ban viszont József rendeli el ezt, amikor meglátja az öccsét.

3.3. Míg a Lukács 15-ben az apa **ad ruhát a fiának**, az 1Mózes 45,22-ben József látja el ruhákkal a testvéreit, akik korábban elvették tőle a ruháját.

3.4. A Lukács 15-ben az apa **menti meg fiát a szegénységtől**, az 1Mózes 45,11-ben József menti meg a testvéreit a nélkülözéstől.”

4. Ebben többek közt az az érdekes, hogy senkinek nem tűnt fel ez a drasztikus változás – Jézus mondanivalójának épp az ellentéte lett továbbadva az utókornak. Ezzel szemben ott a keresztény egyház folytonos történelme, amely szem- és fültanúk sokasága révén erősíti meg, hogy a kezünkben levő szöveg a hiteles – és az elméleted téves. Ráadásul nagyon lebecsüled a Lk 15-beli történet zsenialitását, melynek a fenti József-párhuzamai is igen találóan illenek a Lk 15 szövegösszefüggéséhez. József az **Istenbe vetett hit és az abból fakadó erényesség, szeretet és megbocsátás** terén egyaránt megelőzte a nála idősebb testvéreit (1Móz 39; 45), akik **haragudtak rá**, mert az **apjuk kivételezett** vele – akárcsak a Lk 15 elején említett farizeusok és írástudók az őket Jézus szerint megelőző vámszedőkre és bűnösökre. Egyébként József „feltámadása” is előképe Jézusénak.

6. A legtágabb összefüggés: A zsidó nép és a kereszténység története

1. Williams **további (lehetséges) párhuzamokat** is említ a tékozló fiú története és a Genézis (illetve általában az Ószövetség) között, de szerintem az eddig felsorolt több tucatnyi párhuzam bőven elegendően alátámasztja, hogy **a Lukács evangéliumában található történet alapvetően az üdvözülésről szól** (az ember **Isten meg nem érdemelt kegyelméből** üdvözülni oly módon, hogy bűn[össég]ét megbánva, alázattal Istenhez fordul e kegyelemért, s egyszerűen elfogadja azt [Lukács aztán bemutatja, hogy mindez Jézus kereszthalála miatt lehetséges a belé vetett hit által]), külön kiemelve azt a sajátos többletet, hogy **a vallási elit tagjai** (a farizeusok és írástudók) **zúgolódtak**, amiért **Jézus** (a történet kiötlője és elmondója) **elvetemült(nek tartott) bűnösöket fogad magához** (Lk 15). Ezek az itt részletesen bemutatott párhuzamok Izráel legelső ősatyáihoz, az első négy nemzedékükhöz kapcsolódnak: Ábrahámhoz, Izsákhhoz, Jákóbbhoz (másik nevén Izráelhez) és annak fiaihoz (akik Izráel 12 törzsének ősatyái).

2. Mindez (Jézus más tanításaival együtt) további párhuzam(ok)ra enged következtetni. A történetbeli **két testvér párhuzamba állítható két „néppel”** – az idősebb testvér **Izráellel**, a fiatalabb pedig a **keresztény egyházzal**. Jézus már korábban is utalt **a párhuzam első felére** (pl. Lk 13,23-35; 14,15-24), később pedig még nyilvánvalóbbá tette azt (pl. a Szőlősgazda Fiát megölni gonosz szőlőművelet történetében: a szőlő Ura „*eljön, és elpusztítja ezeket a munkásokat, a szőlőt pedig másoknak adja... Az írástudók és főpapok... megértették, hogy róluk mondta ezt a példázatot*”, Lk 20,[9-]16.19; vö. Mt 24). Izráel vallási vezetői hamarosan csakugyan megölték Jézust, az Isten Fiát, és Isten elvetette népüket, Izráelt, bár nem végleg és nem teljesen (ld. Róm 11). A történelemben egészen egyedülálló és mondhatni, csodálatos módon máig megmaradtak létező zsidó népként, túlélve a majdnem kétezer éves hazátlanságot és a holokausztot, megőrizve vallásukat, nyelvüket és identitásukat. Ugyanígy a tékozló fiú bátyját is az atyai házon kívül látjuk a történet végén, és kérdés, hogy visszatér-e oda.

3. Ami **a párhuzam második felét** illeti, bár a **keresztény egyház** tulajdonképpen csak Jézus mennybemenetele után 10 nappal, pünkösdkor jött létre (ApCsel 2), már Jézus is többször utalt rá (Mt 16,18; 18,17-20; Lk 22,19-20; 24,47-49; Jn 8,31-59; 10,16). Az Újszövetség egésze pedig úgy mutatja be **a keresztény egyházat, mint Isten új „népét”**, amely az utóbbi kétezer évben betölti, folytatja Isten régi népének, az elvetett (félreállított) Izráelnek a küldetését (pl. ApCsel egésze, pl. 2., 10–11., 15. fejezet; Róm 2,17-29; 4,1-12; 9,24-26; 11; Gal 6,16 [az egyház „*az Isten Izráele*”]; Ef 2,11-22; Fil 3,3 [„*mi vagyunk a körülmetéltek*”]; 1Pt 2,9-10 [„*Ti azonban választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet vagytok, Isten tulajdonba vett népe, hogy hirdessétek nagy tetteit annak, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket; akik*

egykor nem az ő népe voltatok, most pedig Isten népe vagytok, akik számára nem volt irgalom, most pedig irgalomra találtatok.”]; Zsid 8,6-13 [a Jer 31,31-34 beteljesedése, ahogy az előző szakaszok is más ószövetségi ígéretek megvalósulásai]).

4. Istennek ez az új, fiatalabb népe épp az olyan – a régi népe által elítélt, megvetett, kitzsított – bűnösökből áll, mint akik Jézushoz mentek és nála örömteli fogadtatásra találtak, ami miatt Isten régi népének vezetői felháborodva zúgolódtak (mint a tékozló fiú elveszett bátyja).

Hargitai Róbert (www.hivo.hu), 2025. 09. 29.

Változtatás nélkül szabadon másolható.